

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra tělovýchovy a sportu

**Pobyť a pohyb dětí ve venkovním prostředí
v mateřských školách v okrese Hradec Králové**

Bakalářská práce

Autor práce: Kateřina Slavíková
Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: Mgr. Dana Urbanová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Dita Culková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Slavíková

Studium: P18P0606

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Název bakalářské práce: **Pobyt a pohyb dětí ve venkovním prostředí v mateřských školách v okrese Hradec Králové**

Název bakalářské práce A): Stay and movement of children outside in pre-school facilities in Hradec Králové

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cíl práce: Cílem práce je popsat a analyzovat kvantitu a kvalitu pobytu venku u dětí ve vybraných předškolních zařízeních v okrese Hradec Králové. Dílčím cílem je porovnat výstupy v různých zařízeních s ohledem na typ tříd (homogenní, heterogenní), lokalitu, praxi pedagogů, jejich dosažené vzdělání a vytvořit krátké doporučení pro praxi.

Klíčová slova: pobyt venku, pohyb venku, volná hra, školní zahrada, mateřské školy, RVP PV, ŠVP

Metody: kvantitativní dotazníkové šetření

Fottová, M. (1961). *Pobyt dětí předškolního věku venku.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Havlínová, M., Vencálková, E. a kol. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v MŠ.* Praha: Portál.

Jančaříková, K., Kapuciánová, M. (2013). *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe

Koťátková, S. (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi.* Praha: Grada Publishing.

MŠMT (2018). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Metodický portál: články [online]*

Garantující pracoviště: Katedra tělesné výchovy a sportu, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Dana Urbanová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Dita Culková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Pobyt a pohyb dětí ve venkovním prostředí v předškolních zařízeních v okrese Hradec Králové* vypracovala pod vedením Mgr. Dany Urbanové, PhD. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1. 4. 2021

.....

Podpis

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne 1. 4. 2021

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Daně Urbanové, Ph.D. za odbornou pomoc, trpělivost a vstřícné vedení bakalářské práce.

Anotace

SLAVÍKOVÁ, K. (2021). *Pobyt a pohyb dětí ve venkovním prostředí v předškolních zařízeních v okrese Hradec Králové*. Bakalářská práce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové.

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat kvantitu a kvalitu pobytu venku u dětí ve vybraných předškolních zařízeních v okrese Hradec Králové. Teoretická část práce přibližuje přínos, význam, ale i rizika pobytu venku v mateřských školách. Dále je onen pobyt zakotven do legislativy a v neposlední řadě je připomenuta bezpečnost, která je v předškolním vzdělávání na prvním místě. Další její částí je výčet činností, které lze s dětmi provozovat ve venkovním prostředí a možnosti vybavení zahrady. V praktické části jsou za pomoci dotazníkového šetření porovnány výstupy z různých mateřských škol s ohledem na velikost zařízení, typ tříd (homogenní, heterogenní), lokalitu nebo i věk pedagogů a jejich dopad na činnost s dětmi venku. Poslední část bakalářské práce zahrnuje krátké doporučení pro praxi s ohledem na výsledek dotazníkového šetření a uvedenou legislativu.

Klíčová slova: pobyt venku, pohyb venku, mateřské školy, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, školní vzdělávací program

Annotation

SLAVÍKOVÁ, K. (2021). *Stay and movement of children outside in pre-school facilities in Hradec Králové*. Bachelor Degree Thesis. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové.

The aim of the bachelor thesis is to describe and analyze the quantity and quality of outdoor stays for children in selected pre-school facilities in Hradec Králové. The theoretical part of the work introduces the benefits, importance, but also the risks of staying outside in kindergartens. Furthermore, the stay outside is enshrined in legislation and, last but not least, safety is mentioned, which is the most important in pre-school education. Another part of it is a list of activities that can children do in an outdoor environment and the possibility of garden equipment. In the practical part, with the help of questionnaire survey are compared the outcomes of different pre-school facilities with respect to the size of the facility, type of classes (homogeneous, heterogeneous), location, or even the age of teachers and its impact on activities with children outside. The last part of the bachelor thesis includes a short recommendation for practice with regard to the result of the questionnaire survey and legislation.

Keywords: stay outside, movement outside, pre-school facilities, Framework Education Programme for Pre-school Education, School Education Programme

Obsah

Úvod	3
1 Teorie	4
1.1 Pobyt venku	4
1.1.1 Význam a přínos	4
1.1.2 Zakotvení do legislativy	6
1.2 Bezpečnost při pobytu venku	10
1.2.1 Vybavení	12
1.3 Venkovní prostředí	13
1.3.1 Zahrada	13
1.3.2 Procházka	14
1.3.3 Výlet	15
2 Cíl, vědecké otázky	17
2.1 Cíl práce	17
2.2 Výzkumné otázky	17
3 Metodika práce	18
3.1 Charakteristika souboru	18
3.2 Popis šetření	20
3.3 Metody a techniky sběru dat	21
4 Výsledky a diskuze	22
4.1 Vyhodnocení	22
4.2 Analýza výsledků šetření	24
4.3 Diskuze	28
5 Závěr	30
5.1 Doporučení pro praxi	31
Seznam použité literatury	32
Seznam obrázků a grafů	35
Seznam příloh	36

Seznam zkratk

MŠ	mateřská škola
MZČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Úvod

Pobyt venku je nesmírně důležitá část vzdělávacího procesu, která nesmí chybět v žádné předškolní instituci. Zaměřila jsem se na toto téma především z důvodu, že je dle mého názoru v dnešní době do jisté míry opomenuta jeho podstata. Často jsem se při své praxi setkávala s tím, že byl pobyt venku pouze zaplněním dne bez jakéhokoliv přínosu pro děti. Samozřejmě že samotný pobyt venku, a s ním spojená volná hra, je pro děti přínosný v mnoha ohledech (jako je například socializace či posílení imunity), ale lze ho využít i k mnoha dalším a různorodějším aktivitám.

V dnešní době bychom děti měli vést k co nejdelšímu pobývání ve venkovním prostředí. Pohlcení virtuálním světem je již natolik časté, že děti raději sedí doma u televize či tabletu, než aby šly ven. Proto je to nyní na nás – pedagogích, abychom děti co nejvíce seznámily s přírodou, jejími zákonitostmi a jejich možným využitím. Pro některé rodiče je bohužel pohodlnější posadit dítě před televizi než ho dlouze strojit a chodit s ním ven. Stejný názor mohou mít i některé učitelky mateřských škol, které pobyt venku nevyhledávají nebo využívají minimálně. Legislativně je pobyt venku ukotven v mnoha vyhláškách, ale najdou se i „zákoutí“, jak tyto vyhlášky obejít. Vypuštění dětí na zahradu není dle mého názoru efektivní využití přírody a venkovního prostředí.

Pro trávení venku s dětmi lze využít různé aktivity. V zimě to může být hra se sněhem, v létě hra s vodou či koupání. Můžeme do přírody zařadit jakékoliv řízené hry a činnosti, ale i volnou hru dětí například na pískovišti. S dětmi můžeme jít na procházku kolem školky, do lesa, do parku nebo dokonce vyjet na výlet. Těchto možností je spousta a další uvedu v teoretické části. Myslím, že pobyt venku je opravdu zajímavá a obohacující činnost výchovně-vzdělávacího procesu ať už v mateřských školách nebo mimo ně. Proto bych chtěla touto prací nabádat ať už učitelky či rodiče – berte děti ven.

Do tohoto výzkumu jsem se pustila především proto, že mě zajímá, jak je na tom pobyt venku u dětí v mateřských školách v okrese, ve kterém bydlím. Praktickou část tedy zaměřím na výzkum, jehož cílem bude odpovědět na tři výzkumné otázky: „Jakým způsobem je pobyt venku zařazen do mateřských škol v okrese Hradec Králové z hlediska času?“, „Jaký je poměr mezi řízenými činnostmi a volnou hrou ve venkovním prostředí?“ a „Kde probíhá pobyt venku nejčastěji?“. Při zjišťování výsledků se budu opírat například o legislativní ukotvení v teoretické části, ale především o dotazníky od učitelek mateřských škol z okresu Hradec Králové.

1 Teorie

1.1 Pobyt venku

Pobývání dětí předškolního věku na čerstvém vzduchu a v přírodě je skutečnost, která by neměla být opomíjena ať už v mateřských školách či v rodině. Když pomíneme neodmyslitelná zdravotní kritéria, která prospívají zdraví dítěte, tak je pobyt venku prospěšný i v mnoha dalších ohledech. Z vlastní zkušenosti vím, že pokud dítě vezmu za den alespoň na dvě hodiny ven, je poté mnohem klidnější, spokojenější a večer má mnohem kvalitnější spánek. V současné době, kdy v mnoha domácnostech převládají technologie a pro rodiče je vlastní pohodlí často důležitější než spokojenost dětí, se ve školce setkáváme s dětmi, které na pobyt venku nejsou zvyklé. Často totiž rodiče pracují do pozdních večerních hodin a předškolní děti samy ven nemohou. Podle Jančaříkové (2013) toto období nazýváme „odcizování od přírody“ a začalo přibližně v druhé polovině 20. století, kdy se dynamicky rozvíjela elektrifikace či další vědecko-technické objevy.

Pokud bych měla srovnat pobývání v přírodě dětí dnešní generace s generací jejich rodičů, rozdíl je opravdu značný. Příčiny mohou být různé, ať už je to například strach ze strany rodičů, nebezpečí dnešní doby či následky moderních technologií, dnešní děti zdaleka nechodí do přírody tak jako jejich rodiče, kteří často trávili celé dny venku. Nemusí to být pouze moderní technologie, ale dalším faktorem může být i množství kroužků a dalších činností, které děti dělají mimo mateřskou či základní školu. Jejich aktivity jsou tudíž aktivně řízeny a ony často nemají možnost volného spontánního pohybu (Cepová, 2016).

1.1.1 Význam a přínos

Dle mého názoru existuje nespočet důvodů, proč brát děti ven. Jedná se o zdravotní přínos, který je myšlený například dýcháním čerstvého vzduchu, ale i novodobým otužováním, které v posledních letech přichází k oblibě. *„Zdraví není jen nepřítomnost nemoci. Je to pocit životní pohody, souladu a harmonie, který si uvědomujeme podle míry své zralosti.“* (Havlinová, Vencálková, Havlová a kol., 2008, s. 18).

Čerstvý vzduch je téměř vždy čistší nežli vzduch uvnitř. Jančaříková (2013) uvádí výzkum Braniše a Šafránka, který říká, že i pokud je venku tři dny smog, je lepší jít s dětmi ven. Ovzduší uvnitř je totiž podobně znečištěno různými zplodinami jako ovzduší venku, a navíc je uvnitř mnohem méně kyslíku a více dalších nečistot, jako jsou plíně

či bakterie. Tudiž tím vyvrací předsudek z minulých dob o zákazu chození ven v době několikadenního smogu.

Pravděpodobně tím není myšlena ropná katastrofa či velké požáry v okolí, ve kterých bych osobně s dětmi ven samozřejmě nechodila, ale jeden nebo dva dny, kdy jdeme ven za nepřízně ovzduší, dle mého názoru nijak dětem neuškodí.

Fottová (1961) ve své knize uvádí, že díky pobytu venku dochází k upevňování zdravotního a výkonnostního základu, který děti následně ovlivňuje po zbytek jejich života. Hlavním přínosem uvádí otužování a s ním spojenou odolnost proti nemocem. *„Všeobecnou odolnost proti nemocem zvyšuje správná výživa a hojný pobyt na čerstvém vzduchu a dostatek pohybu. Velmi důležitou složkou je i otužování, kterým zvyšujeme schopnost organismu pohotově a bez přetížení se bránit nepříznivým vlivům zevního prostředí.“* (Fottová, 1961, s. 12/13).

Otužování je „hit“ nynější doby a setkáváme se s ním především na internetu. Spousta lidí se denně otužuje ať už otočením kohoutku ve sprše či plaváním ve čtyřstupňové řece. Je vědecky dokázáno, že takovéto otužování pomáhá regeneraci a tělo si zvyká na nižší teplotu. Předškolní děti se ale neotužují plaváním v řece, nýbrž stačí, když jsou více venku. Čím déle jsou jejich těla venku v nižší teplotě, tím více si na tuto teplotu začínají zvykat a budují si určitou obranyschopnost. *„Pobyt venku má vliv na dobré tělesné zdraví, je posilován imunitní systém. Pobyt venku je vhodný i pro prevenci nemocí, viry a bakterie se na čerstvém vzduchu nešíří tak, jako v uzavřených prostorách interiéru.“* (Kapuciánová, 2010, s. 11).

Dítě se venku seznamuje nejen s rostlinami a živočichy, ale může pozorovat také změny, které nám příroda přináší. Zbarvení stromů během ročních období či rozdílná teplota v létě a zimě jsou jevy, které jim sice můžeme vizualizovat či podrobně vysvětlit v interiéru školy, ale vlastní prožitek to nikdy nenahradí (Svobodová, 2010). Venkovní prostředí dětem umožňuje především mnohem více volného pohybu, než mají uvnitř mateřské školy. Proto se nebojme, berme děti ven a nechme je se volně pohybovat. V létě se s dětmi můžeme koupat, v zimě stavět sněhuláka. Možností je spousta.

V neposlední řadě bych chtěla zmínit, že pobyt a pohyb na čerstvém vzduchu není pouze o zdravotním přínosu, ale také o vyvarování se kdejakým onemocněním. Nedostatek pohybu totiž souvisí s různými typy chronických onemocnění včetně cukrovky druhého typu, srdečních nedostatečností, obezity nebo jen vadného držení těla. Můžeme pobytem venku docílit také zmírnění depresí či agresivity mezi dětmi

(Dvořáková, 2002; Jančaříková, 2013). Je nutno dodat, že každý z nás je jiný, a proto tato tvrzení nemusí platit na každého.

1.1.2 Zakotvení do legislativy

Základem pro jakékoli vzdělávání dětí je platná legislativa, o kterou je nutno se při naší učitelské profesi opírat a řídit se jí. Tato legislativa nám říká, co musíme jako učitelé splňovat při výchovně-vzdělávací činnosti. V souvislosti s touto bakalářskou prací nás zajímá především ukotvení pobytu venku a pohybu v přírodě v normativních předpisech. Stěžejní legislativní dokument předškolního vzdělávání je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), dle kterého se musí řídit všechny mateřské školy na území České republiky. Dále je vzdělávací proces rozšířen ve školních vzdělávacích programech (ŠVP), které si již každá mateřská škola tvoří sama. V takovém ŠVP musí být uvedeny podmínky vzdělávání či informace o režimu mateřské školy. Režim MŠ nám říká, kdy děti přichází a odchází, jaká doba je určena pro pobyt venku nebo jaký je čas určený pro stravování (Smolíková, 2005). Pro předškolní vzdělávání to ale není pouze RVP, ale k legislativním dokumentům řadíme i mnoho vyhlášek ministerstva školství, kterými je nutno se řídit. Následně představím dokumenty, ve kterých je jakkoliv zmíněn pobyt venku, což může i některým pedagogům pomoci při naplnění jejích práv a povinností. Setkala jsem se totiž při své praxi se školkou, kde sama paní učitelka nevěděla, jak dlouho má být s dětmi venku nebo ji paní ředitelka poslala na procházku, i když byla zrovna na děti sama. Ze zákona je dán počet pedagogických pracovníků na počet dětí, takže by se nemělo stát, aby šla učitelka sama například s dvaceti dětmi.

1.1.2.1 Vyhláška č. 410/2005 Sb.

Tato vyhláška byla vydána Ministerstvem zdravotnictví České republiky (MZČR) společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a upravuje hygienické požadavky na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mládeže. Vyhláška tudíž neplatí pouze pro mateřské školy, ale i pro školy základní, dětské skupiny, stacionáře a mnoho dalších. Pro pobyt venku tato vyhláška sděluje a upravuje velikost pozemku, kterou by měly zařízení splňovat, a určuje délku pobývání ve venkovním prostředí, kterou bychom jako pedagogové měly dodržovat také.

Velikost pozemku školní zahrady je upravena v §3 vyhlášky č. 410/2005 Sb. a v přesném znění uvádí: „*Nezastavěná plocha pozemku vztahující se na zařízení určená pro vzdělávání a výchovu, která je přímo určená pro pobyt předškolních dětí, musí být minimálně 4 m² (včetně zatravněné plochy). Pozemek musí být z důvodu zajištění bezpečnosti dětí oplocen.*“ (www.zakonyprolidi.cz, § 3 odst. 1 vyhlášky č. 410/2005 Sb.).

V předškolním vzdělávání je dále legislativně určena doba, kterou mají pedagogičtí pracovníci strávit s dětmi ve venkovním prostředí. Tato doba není striktní a odvíjí se od klimatických podmínek, které mohou být různé. Ve vyhlášce 410/2005, § 21, odst. 2 je uvedeno: „*V zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání pro děti předškolního věku je denní doba pobytu venku zpravidla 2 hodiny dopoledne, odpoledne se řídí délkou pobytu dětí v zařízení. V zimním i letním období lze dobu pobytu venku upravit s ohledem na venkovní teploty. Pobyt venku může být dále zkrácen nebo zcela vynechán pouze při mimořádně nepříznivých klimatických podmínkách a při vzniku nebo možnosti vzniku smogové situace. V letních měsících se provoz přizpůsobí tak, aby bylo možné přenést výchovnou činnost dětí do venkovního prostředí nebo stíněných teras v co největším rozsahu.*“ (www.zakonyprolidi.cz, § 21 odst. 2 vyhlášky č. 410/2005 Sb.).

V praktickém výzkumu této práce mě bude zajímat, zda je toto kritérium naplněno a z jakého důvodu popřípadě není.

1.1.2.2 Vyhláška č. 14/2005 Sb.

Vyhláška o předškolním vzdělávání byla vydána MŠMT. Upravuje záležitosti týkající se organizace MŠ, počty dětí či stravování. Nás zajímá § 5, odst. 2, který nám udává počet pedagogických pracovníků, který musí být splněn na počet dětí při pobytu mimo místo uskutečňující vzdělávání. „*K zajištění bezpečnosti dětí při pobytu mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, stanoví ředitel mateřské školy počet učitelů mateřské školy tak, aby na jednoho učitele mateřské školy připadlo nejvýše a) 20 dětí z běžných tříd, nebo b) 12 dětí ve třídě, kde jsou přítomny děti s priznanými podpůrnými opatřeními druhého až pátého stupně nebo děti mladší 3 let.*“ (www.zakonyprolidi.cz, § 5 odst. 2 vyhlášky č. 14/2005 Sb.).

V dalším odstavci (tj. § 5, odst. 3) je uvedeno, že může ředitel MŠ tento počet výjimečně navýšit, a to nejvýše o 8 dětí na pedagogického pracovníka v běžné třídě a o 11 dětí ve třídě se zdravotně postiženým dítětem či dítětem mladším tří let.

1.1.2.3 Vyhláška č. 263/2007 Sb.

Tato vyhláška byla vydána MŠMT v dohodě s MPSV a stanovuje pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených MŠMT, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. Určuje například pracovní dobu pedagogických pracovníků, čerpání dovolené a dle celého znění je určena spíše pro základní vzdělávání. Co můžeme potřebovat v mateřských školách, je § 6, odst. 1 a 4, který nám říká o dodržování dohledu nad žáky k zajištění především bezpečnosti.

„Dohled k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole nebo školském zařízení při výchově a vzdělávání a s nimi souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb se vykonává v zájmu předcházení škodám na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí.“ (www.zakonyprolidi.cz, § 6, odst. 1 vyhlášky 263/2007).

„Pedagogický pracovník vykonává podle pokynů ředitele dohled i mimo školu a školské zařízení, zejména při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů nebo učebních dokumentů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě a na jiných akcích organizovaných školou nebo školským zařízením.“ (www.zakonyprolidi.cz § 6, odst. 4 vyhlášky 263/2007).

1.1.2.4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ve vztahu k pobytu venku

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulární dokument, který udává podmínky, požadavky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Všechny předškolní zařízení na území České republiky se tímto dokumentem musí řídit a na základě něj dále zpracovávat své školní vzdělávací programy (ŠVP). RVP PV je propojený celek, který je formulován v podobě vzdělávacích oblastí, které rozvíjí jednotlivé složky dítěte.

Jednotlivé vzdělávací oblasti obsahují *dílčí cíle*, které říkají, co by měl učitel v průběhu roku sledovat a podporovat, dále *vzdělávací nabídku*, která obsahuje soubor činností vhodných pro naplnění cílů, a v poslední řadě *očekávané výstupy*, které jsou jakési výsledky, které by mělo dítě na konci vzdělávání dokázat (MŠMT, 2018).

První vzdělávací oblastí je „Dítě a jeho tělo“, které se zaměřuje na oblast biologickou. Další je oblast psychická, která nese název „Dítě a jeho psychika“, a oblast interpersonální s označením „Dítě a ten druhý“. Poslední dvě jsou si vcelku podobné. Jedna se nazývá „Dítě a společnost“ a zaměřuje se na sociálně-kulturní oblast a poslední oblast

„Dítě a svět“ se zabývá rozvojem environmentálního citění především k životnímu prostředí (Maurová, 2016). Dále si představíme oblasti, které se nějakým způsobem dotýkají tématu mé práce, což je především oblast biologická a environmentální.

Záměrem oblasti Dítě a jeho tělo je především rozvoj fyzické složky, což je první fáze vývoje dítěte. Podpora růstu a vývoje dítěte, zlepšení jeho zdatnosti a rozvoj pohybových schopností a dovedností je základ a cíl této oblasti. Dílčí cíle, které se nepřímou vázou k tématu pobytu venku: *„Uvědomění si vlastního těla. Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky, (...) ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí. Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti. Osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě. Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu.“* (MŠMT 2018, s. 15).

Tyto cíle je možné, dle mého názoru, naplňovat právě při pobytu venku a například pro rozvoj pohybových schopností či fyzické zdatnosti je to nejvhodnější místo. Venku máme totiž dostatek prostoru pro volný pohyb dětí, a tudíž můžeme na čerstvém vzduchu provádět nespočet pohybových her, překážkových drah či dalších druhů pohybu.

S poslední oblastí RVP PV, s názvem Dítě a svět, je pobyt venku propojen asi nejvíce, což můžeme poznat i z úvodní pasáže: *„Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“* (MŠMT 2018, s. 27).

Pojednává se zde totiž o environmentálním prostředí, což pro nás v překladu znamená příroda, budování vztahu mezi přírodou a člověkem, a vliv člověka na životní prostředí. V dílčích cílech je uvedeno, že se má dítě seznamovat s místem a prostředím, ve kterém žije, což je velice dobře proveditelné například procházkami po okolí mateřských škol. S dětmi si můžeme ukázat, kde se nachází různá pro nás potřebná místa jako je lékář či nákupní středisko. Znalost okolí mateřské školy je neodmyslitelná i z důvodu orientačních schopností. Děti by se v okolí mateřské školy měly umět orientovat, což můžeme vyzkoušet i činnostmi, v rámci které děti paní učitelce radí, kudy se dostanou zpět do MŠ.

Dále je velice důležité, že je v dílčích cílech zmíněna ochrana přírody. Lidskou činnostmi můžeme přírodu zlepšovat, chránit, ale také ničit. Úkolem učitele je s tímto problémem děti srozumět a naučit je, že příroda se ničit nesmí.

Poslední cíl, který bych chtěla v rámci oblasti Dítě a svět zmínit, je rozvoj přizpůsobování se podmínkám vnějšího prostředí. Podmínky si v této formě představím především rozdílem ročních období, který vnímáme a měli bychom ho umět rozlišovat. Přizpůsobení se teplotním rozdílům je důležité jak pro učitelku, tak pro dítě. Učitelka by měla umět vyhodnotit, zda je počasí vhodné na pobývání venku, a dítě by mělo samo umět určit, zda má vhodné oblečení a popřípadě poradit rodiči, ať mu do školky nějaké oblečení dodá (MŠMT, 2018). Dále již v oblastech vzdělávání není bližší souvztažnost k pobytu dětí venku.

Dále jsou v RVP PV legislativně vymezeny podmínky, které je třeba při vzdělávání dodržovat. „*V návaznosti na ně RVP PV podrobněji popisuje a doplňuje další materiální, organizační, personální, psychohygienické a pedagogické podmínky, které příznivě ovlivňují, resp. podmiňují kvalitu poskytovaného vzdělávání vymezenou a požadovanou RVP PV.*“ (MŠMT 2018, s. 31).

Ukotvení pobytu venku ve věcných podmínkách je následující: „*Na budovu mateřské školy bezprostředně navazuje zahrada či hřiště. Tyto prostory jsou vybavené tak, aby umožňovaly dětem rozmanité pohybové a další aktivity. Pokud tomu tak není, jsou zajišťovány podobné prostory v dostupné vzdálenosti. Všechny vnitřní i venkovní prostory mateřské školy splňují bezpečnostní a hygienické normy dle platných předpisů (týkající se např. čistoty, teploty, vlhkosti vzduchu, osvětlení, hlučnosti, světla a stínu, alergizujících a jedovatých látek apod.).*“ (MŠMT 2018, s. 31).

V oblasti životosprávy je zmínka o pobytu venku, která nám říká, že by děti měly být venku každý den a dostatečně dlouho, samozřejmě s ohledem na kvalitu ovzduší. Dětem by měl být dopřán dostatek volného pohybu ať už na zahradě či v interiéru mateřských škol (MŠMT, 2018). Toto mi přijde velice důležité a je to také první zmínka o pobytu venku jako takovém.

1.2 Bezpečnost při pobytu venku

Pobyt venku nemusí být pouze fyzicky a psychicky prospěšný, ale pokud nejsme dobře připraveni, může být pro děti i nebezpečný či život ohrožující. Děti jsou přirozeně zvědavé a venku najdeme mnoho elementů, které je mohou zaujmout. Houkající sanitka, za kterou se rozeběhnou či napůl spadlý strom v lese, který chtějí prozkoumat. Proto stejně jako pro pobývání ve školce bychom měli mít určená pravidla, která je venku důležité dodržovat. Pravidla si vytváříme společně s dětmi, které často napadají originální důvody, díky kterým jsou pro ně pravidla snadněji udržovatelná.

Jančaříková (2013, s. 31) uvádí 4 základní pravidla pro pobývání dětí venku:

- *„Dítě sleduje učitele, ne naopak.“*
 - děti nikdy neopouštějí předem domluvenou cestu/místo, nebo se domluví s učitelem
 - školní zahrada má určené mantinely (plot), ale pokud jsme mimo, vždy domluvíme hranice, po kterých se mohou děti pohybovat
 - děti čekají na předem domluvených místech (u dalšího stromu, před přechodem pro chodce, apod.)
 - děti se vzdalují tak daleko, aby stále slyšely učitele
- *„Chráníme přírodu.“*
 - neodhazujeme odpadky do přírody (rozložitelný odpad zahrabeme)
 - přírodu nepoškozujeme, rostlinky ani trávu netrháme
- *„Dbáme vlastní bezpečnosti i bezpečnosti druhých.“*
 - děti nesmějí jíst žádné plody či houby
 - hrát si s klacíky či kamením je možné pouze někdy, a to za zvýšených bezpečnostních podmínek
- *„Hygiena“*
 - před jídlem a po toaletě si myjeme ruce (popř. dezinfekčním ubrouskem)
 - pokud dítě potřebuje na WC, ohlásí to učiteli

Leblová (2012, s. 27-28) uvádí tato pravidla konkrétněji, ale i tak je důležité je dětem následně vysvětlit. Při komunikaci s dítětem je žádoucí vyvarovat se negacím, a tak uvádím tato pravidla již správně přeformulovaná.

- Kameny necháme na zemi, abychom neublížili kamarádovi
- Klacky v okolí očí a obličeje mohou způsobit zranění
- K vodě chodíme pouze v doprovodu paní učitelky
- Hlavou dolů můžeme viset, pouze pokud máme dostatek sil
- Lezeme jen tak vysoko, abychom uměli slézt
- Na cizí kočky a psy pouze koukáme
- Při přesunech čekáme na předem domluvených místech
- Pokud chceme v lese jíst nějaké plody, předem se zeptáme paní učitelky
- Saháme pouze na věci, které bezpečně známe
- Všechny odpadky odnášíme s sebou do nádob určených na odpadky

Všechna tato pravidla jsou doporučující a je pouze na pedagogovi, zda je do svého vzdělávacího plánu zařadí. Děti pravděpodobně vymyslí mnoho dalších pravidel, která jsou funkční a důležitá pro jejich vlastní bezpečnost.

1.2.1 Vybavení

I při perfektním dodržování nastolených pravidel se ale může stát, že si děti způsobí zranění. Mohou například upadnout při utíkání po zahradě nebo je v letním dni štípne včela. V prostředí školní zahrady toto není tak závažný problém, protože je tu stále možnost (při zajištěném dozoru) odběhnout pro školní lékárničku, ale při výletu či procházce do lesa, by měla mít učitelka pohotovostní lékárničku vždy u sebe. Jančaříková (2013) ve své knize doporučuje, jaký by měl být obsah takové pohotovostní lékárničky. Nechybí zde například dezinfekce, náplasti, pinzeta na vytáhnutí klíštěte či papírové kapesníčky. Učitelka by měla na výlet nosit i notýsek, ve kterém má pro případ vybití baterie na telefonu zapsaná telefonní čísla rodičů dětí. Někdo si může myslet, že to jsou zbytečnosti, ale věřím, že vše, co paní Jančaříková uvádí, se opravdu jednou může hodit.

Pro bezpečný pobyt venku, při kterém si děti neublíží ani neonemocní, je potřeba mít náležitě vybavení. Ono vybavení musí mít především děti formou vhodného oblečení. Kvalitní obuv nebo holínky do mokra jsou samozřejmostí. Dále kvalitní oblečení, které chrání proti vlhkosti či chladu. V době horkých slunečních dní by děti měly nosit především pokrývku hlavy a chránit kůži před spálením. Proto se doporučuje i v těchto teplotách nosit košili s dlouhým rukávem a dlouhé kalhoty z odlehčeného materiálu. Pokud jdeme s dětmi do lesa či do přírody mimo zahradu mateřské školy, musíme se dostatečně vybavit i před hojně se vyskytujícími klíšťaty. Nejlepší ochranou je prevence, což jsou například vysoké boty, zastrčené ponožky do kalhot či repelent. Nejdůležitější je prohlídka dětí po každé procházce (Jančaříková, 2013).

Během pobytu venku děti nemůžeme ochránit před všemi možnými riziky. Děti by se měly s riziky seznámat a učit se s nimi pracovat. Měli bychom je učit, aby samy zvládly odhadnout a vyhodnotit, zda je daná činnost, kterou chtějí udělat, přiměřená jejich síle a dovednosti a zda jim nehrozí nebezpečí. Děti často bývají před riziky dospělou osobou chráněny, a tak si samy nedokáží vytvořit úsudek o svých schopnostech a dovednostech. Cílem tedy v tomto případě není eliminovat rizika, ale naučit děti nebezpečí vyhodnotit a přemýšlet o svém následném jednání (Jančaříková, 2013).

"Děti je třeba chránit před skrytým, nikoli vědomým rizikem."
(Jančaříková, 2013, s. 20).

1.3 Venkovní prostředí

Jít s dětmi ven neznamena pouze je vypustit na zahradu mateřské školy, ale existuje spousta možností, které lze venku realizovat. Kromě zahrady školy mohou děti na procházku do okolí obce, ve které se nachází, mohou do lesa, na louku, na dětské hřiště či někam na výlet. Kreativité se meze nekladou, a tak mají učitelky na výběr nespočet možností. Samozřejmě vše záleží také na počasí, na jiných aktivitách MŠ či různých náhlých komplikací, které nás mohou při pedagogické činnosti potkat.

1.3.1 Zahrada

Většina mateřských škol v České republice disponuje zahradou, kterou využívají pro pobyt venku. Na těchto zahradách můžeme vidět různé prolézačky, skluzavky či pískoviště, která ale nejsou vždy funkčně v pořádku. Často se na zahradách objevuje stále více umělých prvků než prvků přírodních, což zabraňuje rozvoji environmentálního citění.

„Základem je dobrá prostorová kompozice a funkční i estetické uspořádání. U přírodních zahrad se střídají otevřené a intimnější prostory, místa pro klidné a aktivní činnosti, plochy pro sportovní a skupinové aktivity apod. Důležitý je vzájemný vztah, návaznost, propojení o oddělování jednotlivých částí.“ (Miovská, Jeníková, 2013, s. 44).

Do přírodních prvků na zahradě můžeme zařadit vybavení, které lze pořídit v dřevěném materiálu. Jedná se například o altánek, pískoviště nebo různé prolézačky. V zahradě by měly být také vysázeny a udržovány stromky a rostliny, na kterých mohou děti pozorovat změny v přírodě či dokonce střídání ročních období. Na podzim mohou děti hrabat listí spadané pod stromy a v zimě na stromy umístit krmítka pro ptáčky. Při výběru rostlin, které budou na pozemku MŠ vysázeny, se samozřejmě musí brát zřetel na jejich bezpečnost a nesmí omezovat světlo uvnitř budovy školy. Mezi přírodní prvky na zahradě můžeme dále zařadit různé kameny, písek či vodní živel například formou malého jezírka (Cejpová, 2016).

Zahrada by měla být členitá jak horizontálně, tak vertikálně a měla by být přirozeně rozdělena do jednotlivých zákoutí (např. pomocí keřů) (Hlaváčová, 2016). Pokud máme ve školce horizontální výstup (kopeček), je možné ho využít pro několik různých aktivit.

V létě ho děti mohou využívat pro trénování fyzické zdatnosti a vytrvalosti a v zimě je takový kopeček skvělý pro sněhové radovánky a sáňkování (Obrázek 1).

Obrázek 1 Kopeček na zahradě MŠ Smidary, Zdroj: autor

Pokud je školní zahrada rozdělena do jednotlivých zákoutí, děti si mohou při volné hře samy zvolit, do kterého zákoutí půjdou, což v nich posiluje pocit samostatnosti a individuality. Předškolní děti také často vyhledávají místa, kde se cítí bezpečně a kde na ně nikdo nevidí. Mohou odtud pozorovat dění okolo a nic je nemůže ohrozit. K takovým místům si dokáží vytvořit ještě větší vazbu než k přírodě jako takové (Krajhanzl, 2011). Proto jsou taková místa více než vhodná. Na zahradě je možné také umístit malý záhonek, na kterém si děti mohou zkusit práci na zahradě. Spousta dětí především z měst nemají možnost si takovou práci vyzkoušet, a tak je to pro ně cenná zkušenost. V záhonu můžeme do hlíny zasadit semínka, zalévat je, postupně pozorovat růst, a nakonec ochutnat různé druhy vypěstované zeleniny či ovoce (Jančaříková, 2010).

1.3.2 Procházka

Další činností, kterou lze s dětmi venku dělat, je procházka po okolí MŠ. Není to tedy jen pobývání na zahradě, ale jedná se o poznávání obce a okolí mateřské školy, seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a utváření si k tomuto místu kladný vztah. V tomto mají výhodu vesnické MŠ či MŠ v malých městech, kde mají přírodu takřka na dosah. Ve velkých městech mají školy často k dispozici pouze školní zahradu a za větším přírodním ekosystémem musí organizovat náročnější cesty například městskou veřejnou dopravou. Při procházce po okolí bychom měli mít naplánovanou trasu a cíl, ke kterému se chceme s dětmi dostat. Může to být potok, rybník, les či ohrada pro koně. Většinou volíme trasu navazující na týdenní vzdělávací téma nebo tu, po které jsme dlouho nešli. Cestu, kterou daný den půjdeme, mohou ale vybrat i děti.

Tato volba u nich navozuje kreativitu, samostatnost a odpovědnost. Věříme jim totiž, že vyberou správně, a necháváme tento důležitý úkol na nich.

Procházky mimo jiné také pomáhají rozvíjet hrubou motoriku a pohybovou zdatnost, dále umění se pohybovat ve skupině jako účastníci silničního provozu či vnímání okolního prostředí. Děti se díky procházkám lépe orientují v okolí mateřské školy a poznávají obec, ve které se MŠ nachází. Pokud by se tedy stalo, že se během procházky někde zatoulají, měly by se umět bezpečně vrátit zpět do školky. V přírodním prostředí máme také možnost setkat se s mnohem více rostlinami a živočichy než na školní zahradě. Náplní takové procházky může tudíž být zkoumání a pozorování nových druhů živočichů či stromů, které na zahradě nemáme.

1.3.3 Výlet

Do výchovně-vzdělávacího procesu bychom měli zařadit i výlety. V předškolním vzdělávání se jedná o cestu, kterou absolvujeme za účelem zážitku, zábavy nebo poznání. Děti mohou díky nim poznat i vzdálenější místa naší republiky a obohatit si každodenní stereotyp v mateřských školách. V rámci výletu mohou prozkoumat starobyrou architekturu českých měst a vesnic či moderní stavby 21. století.

Nejdůležitější je zde ale bezpečnost. Nacházíme se totiž mimo obec mateřské školy, a tak musíme na bezpečí dětí mnohem více dbát. Ještě před samotným odjezdem je spousta věcí, na které nesmíme zapomenout. Jedná se například o souhlas rodičů s výletem, zajištění kartičky pojištěnce či sbalení batohu nezbytných věcí. Učitelka s sebou potřebuje notýsek s čísly na rodiče, pomůcky pro vzdělávací činnost, terčík pomocný při přechodu silnice či reflexní vesty pro děti. Také si předem musí zjistit všechny zásadní informace k cestě. Kam jedou, co tam uvidí, jakou dopravu použijí či kdy a jak se dostanou zpět. Pro rodiče připraví instrukce, na kterých bude vše výše zmíněné uvedeno společně s věcmi, které mají mít děti s sebou. Z vlastní zkušenosti bych ráda doporučila, že je lepší na výlet vyrazit jakýkoliv den kromě pondělí. Den předem si totiž s dětmi můžeme o výletě popovídat, co nás čeká, co uvidíme a také jak se máme chovat. Dodržování pravidel chování i pravidel silničního provozu je totiž zásadní pro jakékoliv organizování výletů. Pokud děti zvládnou vymyslet ona pravidla dokonce samy, je to ideální stav.

A na jaké výlety s dětmi vyrazit? Kreativité se meze nekladou a výběr je opravdu různorodý. Nejčastěji s dětmi mateřské školy jezdí do divadla či kina na představení pro děti. Setkala jsem se i s možností plavání, denních lyžařských kurzů či ledního

bruslení na zimním stadionu. Trochu náročnější je výlet do zoologické zahrady, kde je zajištění bezpečnosti patrně složitější. Děti si ale tento výlet náramně užijí a obdivují život tamních zvířat, se kterými se setkaly doposud jen fiktivně. Zoologické zahrady si pro mateřské školy připravují výukové programy, které děti seznamují se zajímavostmi světa zvířat. Například ZOO Chleby nabízí několik různých programů, které vždy zahrnují teoretický výklad formou přednášky, a dále výběr z aktivit, které se dají v prostředí zoologické zahrady s předškolními dětmi dělat. Nejžádanější je program, kdy se dětmi mohou osobně setkat s některými druhy zvířat (zoochleby.cz, Výukové programy pro MŠ)

Děti nejvíce zajímají kočkovité šelmy, jako je tygr či lev, ale také pavilon obojživelníků, kde pozorují velikost krokodýlů, nebo pavilon ryb, kde je zajímavé zbarvení klaunů očkátých pro ně známých jako rybička Nemo z animované pohádky.

Na výlety se jezdí i na zámky a hrady, což se líbí hlavně holčičkám. Žijí tam totiž princezny, a tak pozorují, zda se v některém okně náhodou neobjeví. V české republice je i nespočet zábavních parků, které si pro mateřské školy připravují dopolední programy. S předškoláky bych se této možnosti nebála a určitě se do nějakého vydala. V parcích jsou trampolíny, různé prolézačky a skluzavky. V některých můžeme vidět i napodobeniny dinosaurů se zvukovou a pohybovou animací, což je pro dětské oko nezapomenutelná podívaná. Možností je nespočet a je škoda jich nevyužít.

2 Cíl, vědecké otázky

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, analyzovat a vyhodnotit pobyt venku u dětí v prostředí mateřských škol v okrese Hradec Králové. V tomto okrese žiji, a tak mě zajímá, jak probíhá pobývání venku s dětmi v mém okolí. Onen pobyt venku bych ráda analyzovala z hlediska času, místa a jakési kvality. Z hlediska času mě zajímá, zda mateřské školy chodí s dětmi ven dopoledne i odpoledne a na jak dlouhou dobu. Setkala jsem se totiž ve své praxi s různou délkou pobytu venku, a tak mě zajímá, co je tomu důvodem. Z hlediska místa existuje mnoho možností, kam s dětmi chodit. V teoretické části jsem uvedla příklady, a tak bych ráda zjistila, do jaké míry jsou naplňovány. Poslední kritérium je kvalita, čímž myslím výchovně-vzdělávací náplň pobytu venku. Nesmírně důležitá je pro rozvoj dítěte samozřejmě volná hra, která je v přírodě využívána nejvíce, ale existuje i spousta řízených činností a pohybových her, které jsou pro venkovní prostředí vhodné či dokonce nezbytné.

2.2 Výzkumné otázky

Před samotným šetřením jsem stanovila čtyři hlavní výzkumné otázky:

VO1: Jakým způsobem je pobyt venku zařazen do mateřských škol v okrese Hradec Králové z hlediska času?

VO2: Jaký je poměr mezi řízenými činnostmi a volnou hrou ve venkovním prostředí?

VO3: Kde probíhá pobyt venku nejčastěji?

VO4: Jak vnímají pobyt venku učitelky mateřských škol?

Tyto otázky mě v rámci pobytu venku v mateřských školách zajímají nejvíce, a tak se na ně pokusím pomocí výzkumného šetření odpovědět. Vzhledem k těmto stanoveným otázkám, jsem vybrala jako metodologický postup dotazníkové šetření, které bude pro jejich zodpovězení ideální.

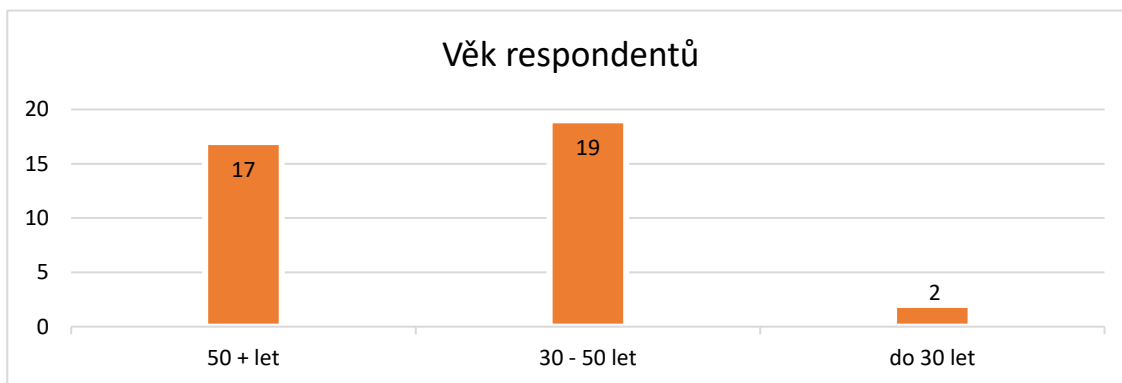
3 Metodika práce

Jako metodu výzkumného šetření jsem zvolila kvantitativní dotazník, který jsem rozeslala do mateřských škol v okrese Hradec Králové. Při výběru metody sběru dat jsem se nechala inspirovat knihou od Dismana (2005), ve které uvádí stěžejní rozdíly mezi metodou kvalitativního rozhovoru a metodou kvantitativního dotazníku. Dotazník je technika, která zvládne postihnout velký počet jedinců v krátkém čase, což bylo pro moje rozhodování důležité. Největší úskalí dotazníku je návratnost, která může být obzvlášť při volbě elektronického sběru dat na velmi nízké úrovni. I přes toto úskalí jsem se pro dotazník rozhodla z důvodu velkého počtu pozitiv, které dává. Respondentům dotazník nabízí především anonymitu, která může být pro většinu škol důležitá, a pohodlnost, díky které je dotazník vyplněn za poměrně krátkou dobu.

3.1 Charakteristika souboru

Seznam všech státních mateřských škol v okrese Hradec Králové jsem získala z Rejstříku škol a školských zařízení, vydaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Do seznamu nebyly zařazeny speciální školy zřízené krajem a církví, jejichž forma pobývání venku by značně ovlivnila výsledek šetření. Dále do seznamu nebyly zařazeny mateřské školy privátního sektoru, které se můžou taktéž lišit oproti školám státním. Rozdíly můžeme pozorovat především v denním režimu, kde jsou hlavní rozdíly například v délce či formě pobytu venku.

Výzkumný soubor tedy tvoří 66 mateřských škol, z nichž odpovědělo 57,6 % (38) respondentů. Z každé mateřské školy jsem poprosila o odpověď vždy jednu učitelku, tudíž odpovědělo 38 učitelek mateřských škol v okrese Hradec Králové. U respondentů převažuje věková skupina 30–50 let, která tvoří 50 % celkového počtu. Další skupina je ve věku 50+ let, která tvoří 45 % (17), a zbývá poslední skupina respondentů do 30 let, která tvoří 5 % (Graf 1).

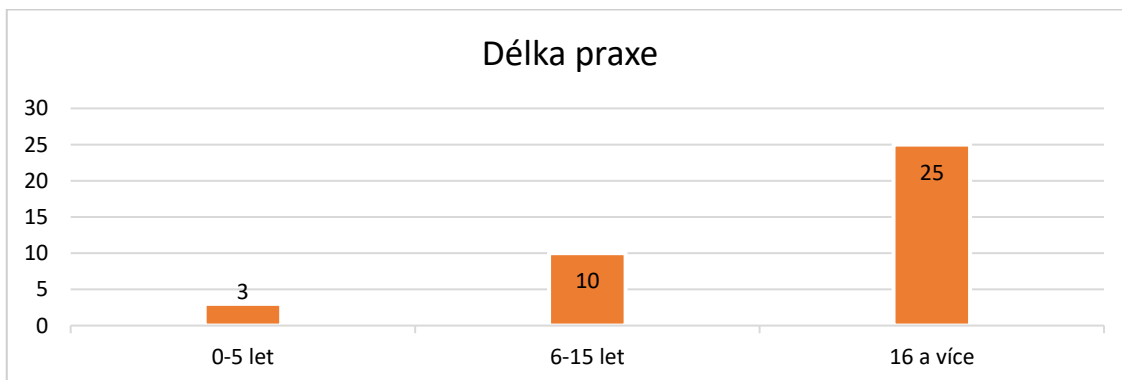
Graf 1 Věk respondentů

Mezi respondenty se objevují 4 stupně dosaženého vzdělání. Největší skupinou jsou ti, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou 45 % (17). Druhou a třetí skupinou jsou respondenti s vysokoškolským bakalářským titulem 29 % (11), a s vysokoškolským magisterským titulem 21 % (8). Nejnižší počet respondentů (2) vystudovalo vyšší odbornou školu a z celkového počtu ve skupině to činí 5 % (Graf 2).

Graf 2 Dosažené vzdělání

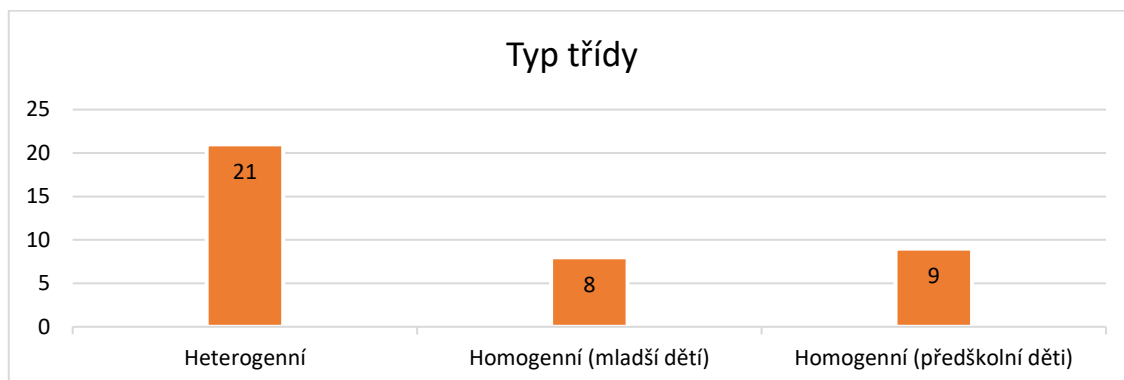
Co se týče délky praxe, nejvíce zastoupeni jsou zde pedagogové s praxí 16 let a více, což je 66 % ze skupiny (25). Délku praxe 6–15 let má za sebou 26 % (10) a nejméně 0–5 let zastupují 3 respondenti neboli 8% skupiny (Graf 3).

Graf 3 Délka praxe

O mateřských školách, které jsou do šetření zapojeny, jsem zjistila, že poměr lokality (vesnice, město) je téměř zanedbatelný. Vesnických škol je zde zastoupeno 53 % (20) a městských škol je 47 % (18). V tomto ohledu je to tedy vyrovnané.

Pokud porovnáme typ třídy, ve kterých respondenti učí, tak převažují třídy heterogenní (všechny věkové skupiny dětí společně), 55 % (21). Třídy homogenní (dle věku dětí) zastupuje 45 % (17), z nichž je 24 % (9) u dětí předškolních a 21 % (8) u dětí mladších, ve věku 3–4 roky (Graf 4).

Graf 4 Typ třídy

3.2 Popis šetření

Dotazníkové šetření proběhlo za použití elektronické pošty v období od 1. 2. do 31. 2. 2021. Nejprve proběhlo zkušební testování dotazníku, které bylo rozesláno dvěma náhodně vybraným respondentům s žádostí o vyzkoušení a případné připomínkování. Neshody byly upraveny a mohlo se přejít k rozeslání dotazníků všem mateřským školám okresu Hradec Králové. V úvodní části dotazníku jsem uvedla základní informace o mně a následně důvod a záměr tohoto šetření. Nesmělo chybět zaručení anonymity, které může být pro většinu respondentů klíčové. Kvantitativní dotazník obsahuje dohromady 13 otázek, z nichž prvních pět bylo vytvořeno k charakteristice dotazovaného souboru respondentů a poslední otázka je doplňující. Při stylizaci dotazníku jsem se snažila použít všechny druhy otázek, což považuje za přínosné ve své knize Skutil (2011). Otázky otevřené, uzavřené a polo uzavřené bychom měli střídát, aby respondent zůstal aktivní. Mým záměrem bylo sestavení funkčního, ale jednoduchého dotazníku, který nebude pro učitelky mateřských škol obtěžující. Z tohoto důvodu je zde velký počet otázek uzavřených, jejichž výhodou je lehké a rychlé zpracování (Gavora, 2000).

3.3 Metody a techniky sběru dat

Základní metodou šetření je elektronické dotazování. Dotazník byl vytvořen v rozhraní Google dokumenty a jeho URL adresa byla následně zaslána elektronickou poštou ředitelkám mateřských škol v okrese Hradec Králové. V tomto průvodním e-mailu byly uvedeny základní instrukce, ve kterých bylo požádáno o vyplnění dotazníku vždy jednou učitelkou mateřské školy. Díky tomu nedošlo k situaci, kde by z jedné MŠ odpověděla jedna učitelka a z jiné například tři. Veškerý sběr a následné zpracování získaných dat bylo provedlo autorkou práce za pomoci aktuální verze aplikace Microsoft Excel.

V dotazníku jsou uzavřené otázky č. 1, 2, 3, 4 a 5, které jsou definovány tak, aby nám lépe přiblížily a konkretizovaly soubor respondentů. Dále jsou uzavřené otázky č. 6 a 7, které se ptají na část dne, kterou děti strávily předchozí den venku, a zjišťují obvyklou délku dopoledního pobytu venku. Otázkou č. 6 se ptám na předchozí den z důvodu, že tato otázka by mohla být vysoce zavádějící k záměrnému vyplnění nesprávné odpovědi, a tak jsem se pokusila o konkretizaci otázky, což by mělo vést k menšímu počtu lživých odpovědí. Poslední uzavřenou otázkou je č. 10, v níž mají respondenti za úkol v rozmezí 1–5 označit, jaký je poměr mezi volnou hrou dětí venku a připravenými řízenými činnostmi. Tyto otázky se nazývají škálové a používají se nejčastěji v případech, kdy chceme zjistit intenzitu jakéhokoli daného jevu (Gavora, 2000).

Polouzavřené otázky dávají respondentům na výběr z předem stanovených odpovědí stejně jako otázky uzavřené, ale požadují následné vysvětlení nebo doplnění vlastní možnosti (Skutil, 2011). Touto formou jsou vytvořeny otázky č. 8 a 9, které se ptají, jak probíhá odpolední pobývání v přírodě a kde děti nejčastěji pobyt venku tráví. Polouzavřené jsou také otázky č. 11 a 12. Otázkou 11 se ptám na nejčastější důvody, které zapříčiňují zrušení pobytu venku a otázka 12 zjišťuje, jak vnímají pobyt venku respondenti (učitelé) a zda je pro ně důležitý.

Poslední otázka, která je jako jediná otevřená, je otázka č. 13. Zařadila jsem ji pouze jako doplňující, ale stejně ji většina respondentů zodpověděla. Tato otázka navazuje na předchozí a zjišťuje, proč si respondenti myslí, že je pobyt venku pro děti důležitý (Příloha A).

4 Výsledky a diskuze

4.1 Vyhodnocení

Tato podkapitola se zabývá vyhodnocením výsledků šetření na základě předem stanovených výzkumných otázek.

VO1: Jakým způsobem je pobyt venku zařazen do mateřských škol v okrese Hradec Králové z hlediska času?

Na tuto otázku použijeme odpovědi z dotazníků u otázek č. 6, 7 a 11. Tyto tři otázky totiž zahrnují časovou délku, kterou děti tráví venku v mateřských školách. Otázka č. 6 zní: „Jakou část dne jste s dětmi strávili venku předchozí pracovní den?“ a odpovědi mě opravdu velice překvapily. Celých 90 % (34) mateřských škol chodí ven pouze dopoledne. Překvapující je to pro mě z důvodu, že na každé praxi, kterou jsem absolvovala, se s dětmi chodilo ven (až na výjimky) i odpoledne. Toto je tedy pro mě nové zjištění a z mého pohledu je to opravdu málo. Předpokládám, že v létě s dětmi chodí ven častěji, ale i v únoru, kdy šetření probíhalo, nebyly venkovní podmínky až natolik špatné, aby se do přírody odpoledne nemohlo. Může to být důsledek koronavirové doby, ale ani ta by neměla pobyt venku takto radikálně omezit. Odpověď „dopoledne i odpoledne“ zvolilo 5 % respondentů, což jsou 2 učitelky. Rozhodně je to málo, a z důvodu kladného přínosu pobývání v přírodě, které zmiňuji v teoretické části, by měly ve více mateřských školách děti chodit odpoledne ven. Dvě mateřské školy s dětmi nebyly venku vůbec z důvodu počasí či jiných akcí a žádný respondent nezvolil možnost pobytu venku „pouze odpoledne“ (Graf 5).

Otázka č. 7 pojednává o délce dopoledního pobytu venku v jednotkách minut. V nabídce bylo 5 možností: do 30 min., 30–60 min., 60–90 min., 90–120 min., a více než 120 min. Ani jednu z krajních možností nezvolil žádný respondent. Největší počet odpovědí (18) měla možnost „90–120 minut“, který činí 47 % z celkového počtu. Toto rozmezí je adekvátní z hlediska legislativy, která udává délku pobytu venku s dětmi zpravidla 2 hodiny. Druhý největší počet respondentů 45 % (17) zvolil možnost „60–90 minut“. Půl hodiny až hodinu zvolili 3 respondenti, a z celkového počtu je to 8 %. Toto rozmezí času je velice nízké, a tak jsem u dotazníků zkoumala, co může být důvodem. Všechny tři MŠ, ve kterých se takto omezený pobyt venku vyskytuje, jsou městské, dvě ze tří učitelek mají zkušenost z oboru 16 a více let, a tak se můžeme pouze domnívat, jaké mohou být příčiny tak krátkého pobytu venku. Může to být pouze

náhoda a učitelky nebyly předchozí den venku z důvodu špatného počasí či jiných akcí školy. Je ale také možné, že s takto dlouholetou praxí nemají povědomí o aktuální legislativě. Také jsou všechny tři mateřské školy městské, a proto nemusí mít možnost adekvátního prostoru pro pobyt venku. Všechna tato tvrzení jsou ale nepodložena, a tak nelze vyvodit jasný důvod, proč k tak krátkému pobytu došlo (Graf 6).

Poslední otázka z dotazníku směřovaná na čas trávený venku je otázka č. 11. Zde mě zajímalo, proč většinou dochází k úplnému zrušení pobytu venku. Respondenti mohli označit více odpovědí, čímž bylo zpracování výsledků poněkud složitější. Nejčastěji se v odpovědích vyskytovala možnost „mráz pod -10 °C“, kterou označilo 29 respondentů (76 %). Z toho vyplývá, že 24 % (9) chodí s dětmi ven v mrazu pod -10 °C, což je poněkud zarážející. Samozřejmě záleží na situaci, a pokud je takováto teplota, nefouká vítr a svítí slunce, příležitostná krátká procházka (samozřejmě s náležitým oblečením) může být ku prospěchu. Na druhém místě nejčastěji se vyskytujících možností je „déšť a silný vítr“, které zvolilo 63 % (24) respondentů. Mezi další časté důvody zrušení pobytu venku jsou uvedeny akce školy 40 % (15) a se stejným počtem respondentů také vzniklé náledí a ledovka. Ostatní možnosti byly uvedeny v nízké míře (Graf 10).

VO2: Jaký je poměr mezi řízenými činnostmi a volnou hrou ve venkovním prostředí?

Poměrem mezi řízenými činnostmi a volnou hrou se zabývají otázky č. 8 a 10. Nejprve jsem otázkou č. 8 zjišťovala, jaký je poměr volné hry a řízených činností při odpoledním pobytu venku. Nejvíce respondentů 68 % (26) zvolilo odpověď „využíváme po celou dobu volnou hru“ a dle mého názoru je to pro odpolední pobyt venku adekvátní a vhodné. Možnost „proběhne pár řízených činností a poté si děti hrají“ označilo 8 respondentů (21 %). Poslední tvrzení „mají na výběr mezi řízenou činností a volnou hrou“ zvolili respondenti čtyři, což je 11 % z celkového počtu. Nabídku vypsání vlastní odpovědi nevyužil nikdo (Graf 7).

V rámci celkového pobytu venku jsem obsah činností zkoumala škálovou otázkou č. 10. Respondenti měli za úkol určit na škále 1–5, zda je náplň pobytu venku volná či řízená, přičemž možnost 3 byl střed (Graf č. 9). Největší počet respondentů 43 % (16) zvolilo odpověď 2 – více volné hry, ale ne úplná dominance. Tuto možnost bych zvolila také a myslím, že je s ohledem na teoretickou část vyhovující. Jako druhou respondenti označovali odpověď 1 – dominance volné hry. Četnost těchto odpovědí v celkovém počtu je 21 % (8). Dva respondenti označili odpověď 5, což je opravdu zarážející. Při pobytu

s dětmi venku totiž dominuje řízená činnost, což by se dít nemělo. Děti si díky volné hře posilují mozek, objevují své záliby, podporují kreativitu nebo se seznamují s prvním chybováním (Laube, 2018). O to bychom je neměli připravit. Odpovědi 3 a 4 zvolil stejný počet respondentů (16 % – 6).

VO3: Kde probíhá pobyt venku nejčastěji?

Na tuto výzkumnou otázku se zaměřuje dotazníková otázka č. 9 a ptá se, kde děti nejčastěji tráví pobyt venku. Respondenti mohli zvolit více možností či vymyslet nějaké jiné. Nejvíce zastoupená odpověď je „školní zahrada“, kterou zvolilo až 90 % respondentů (34). Na druhém místě děti v okrese Hradec Králové tráví nejvíce času na procházkách po okolí, což zvolilo 22 učitelek (58 %). Navštěvují také hřiště (32 %), lesy (18 %) a parky (11 %). Další možnosti byly s minimálním zastoupením (Graf 8).

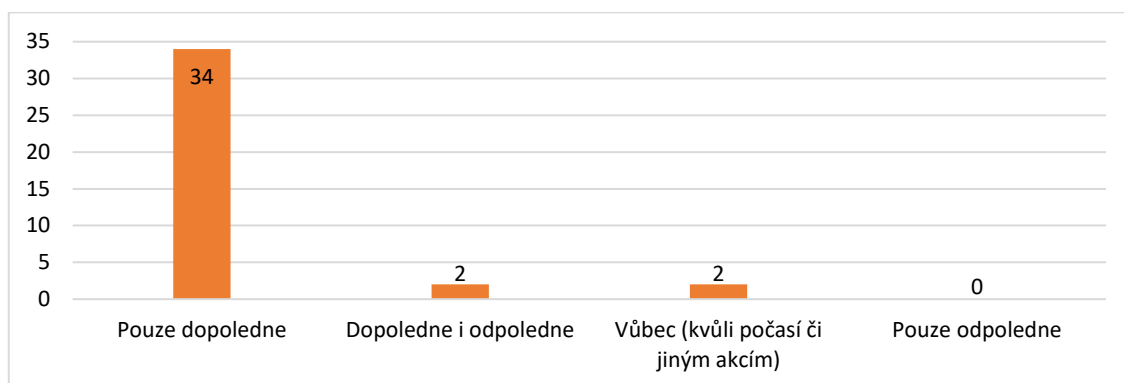
VO4: Jak vnímají pobyt venku učitelky mateřských škol?

Poslední výzkumnou otázkou jsem chtěla zjistit, jaký mají vztah k pobytu venku samotné učitelky. Pokud totiž pro ně není pobývání v přírodě důležité, s velkou pravděpodobností takovýto postoj předají i dětem. Touto problematikou se zabývá otázka č. 12 (Graf 11). Naštěstí velké množství učitelek odpovědělo kladně a pobyt venku je zajímavá. Celých 84 % (32) respondentek uvedlo, že je pobyt venku důležitý a snaží se chodit ven denně (s ohledem na počasí). Pět respondentek dokonce uvedlo, že chodí i za jakékoliv situace. Přiznám se, že dle mého názoru by se na počasí zřetel brát měl, a především při silném dešti či mrazu by děti měly zůstat v interiéru mateřské školy. Jedna respondentka uvedla, že pokud prší či fouká vítr, ven s dětmi nechodí. Toto je v mých očích až příliš ochrannářské gesto, a pokud mají děti vhodné teplé oblečení a pláštěnky, určitě ven mohou. Trénují tím obranyschopnost a posilují imunitu.

4.2 Analýza výsledků šetření

Prvních pět otázek bylo zaměřeno na charakteristiku skupiny respondentů, která je blíže uvedena v kapitole charakteristika souboru.

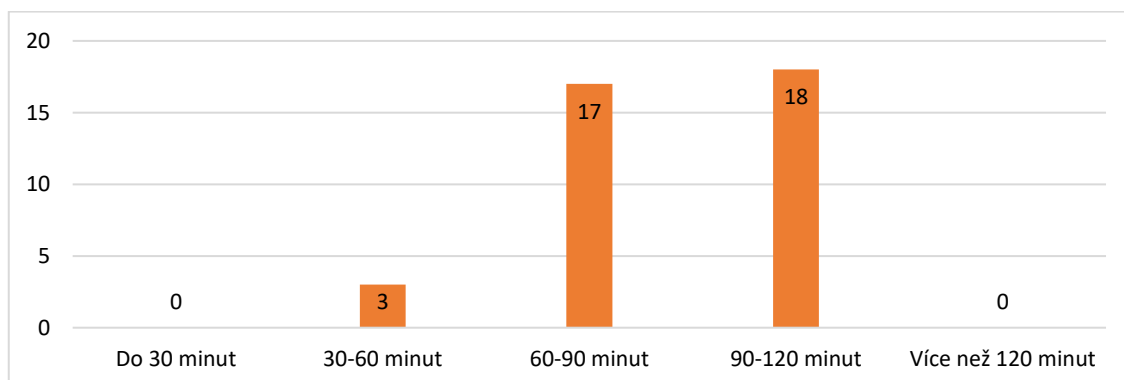
Otázka č. 6: Jakou část dne jste s dětmi strávili venku předchozí den?

Graf 5 Část dne strávená předchozí den venku

Na otázku, jakou část dne strávili respondenti s dětmi předchozí den venku odpovědělo 90 % (34) „pouze dopoledne“. Možnost „dopoledne i odpoledne“ zvolilo 5 % (2) a stejný počet respondentů zvolil možnost „vůbec (kvůli počasí či jiným akcím)“ (Graf 5).

Otázka č. 7: Jak dlouhý bývá Váš DOPOLEDNÍ pobyt venku?

Graf 6 Délka dopoledního pobytu venku

V otázce č. 7 jsem zjišťovala délku dopoledního pobytu venku. (Graf 6). Největší počet respondentů (47 % – 18) zvolilo možnost „90–120 minut“. Dále je zde zastoupena možnost „60–90 minut“, která se ve výsledku vyskytla sedmnáctkrát (45 %). Tři respondenti určili možnost „30–60 minut“, což činí 8 % z celkového počtu. Žádný respondent nezvolil možnost „do 30 minut“ ani „více než 120 minut“.

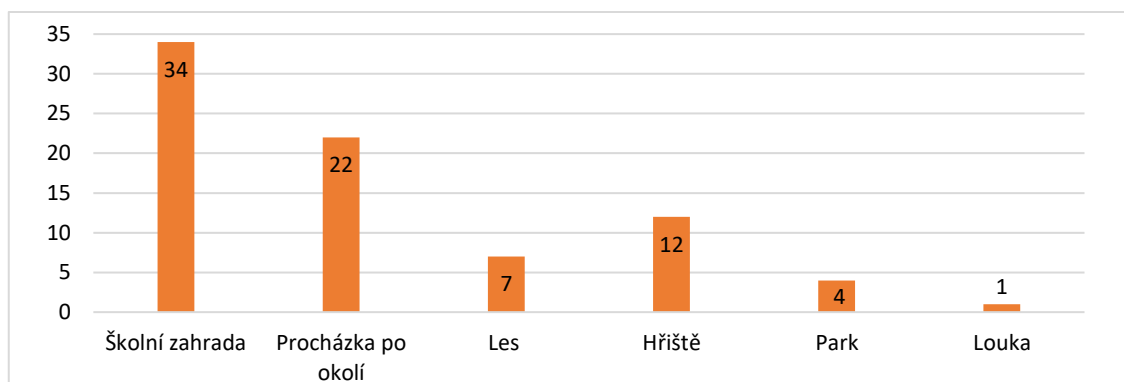
Otázka č. 8: Při ODPOLEDNÍM pobytu venku:

Graf 7 Náplň odpoledního pobytu venku

Dále mě zajímalo, jaká bývá náplň odpoledního pobytu venku. Nejvíce zastoupena byla odpověď „využíváme po celou dobu volnou hru“, kterou zvolilo 26 respondentů (68 %). Skutečnost, že proběhne pár řízených činností a poté si děti hrají, zvolilo 21 % souboru (8). Nejméně zastoupena (4 respondenti, 11 %) je možnost výběru, zda chtějí děti volnou hru či řízené činnosti. Žádnou jinou možnost nezvolil žádný respondent (Graf 7).

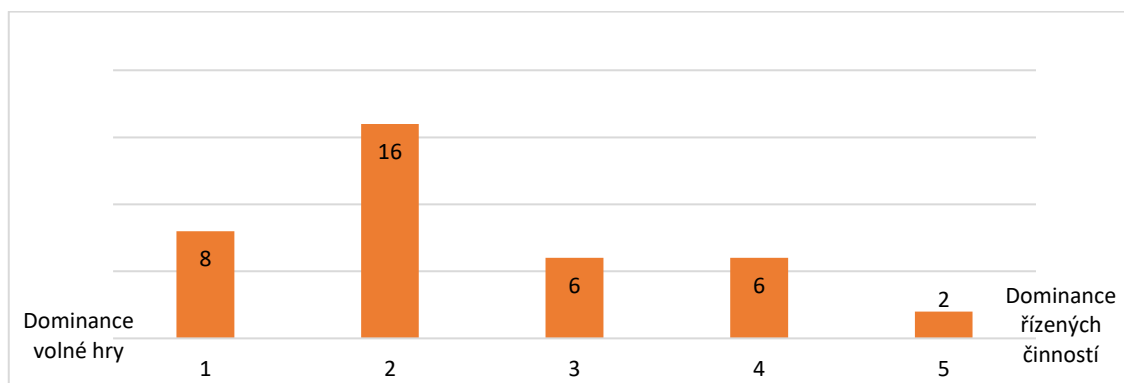
Otázka č. 9: Kde nejčastěji děti tráví celkově pobyt venku?

Graf 8 Místo nejčastějšího pobytu venku

Otázka č. 9 se ptá na místo, kde děti tráví svůj pobyt venku nejčastěji. Největší zastoupení má „školní zahrada“ (Graf 8), kterou zvolilo 34 respondentů (89 %). Dále respondenti volili možnost procházky po okolí, kterou provozuje 58 % z celkového počtu (22). Na hřiště chodí s dětmi 12 respondentů (32 %) a do lesa 7 respondentů (18 %). Možnost parku zvolili respondenti 4 (11 %) a poslední možnost louky byla zastoupena pouze jedenkrát.

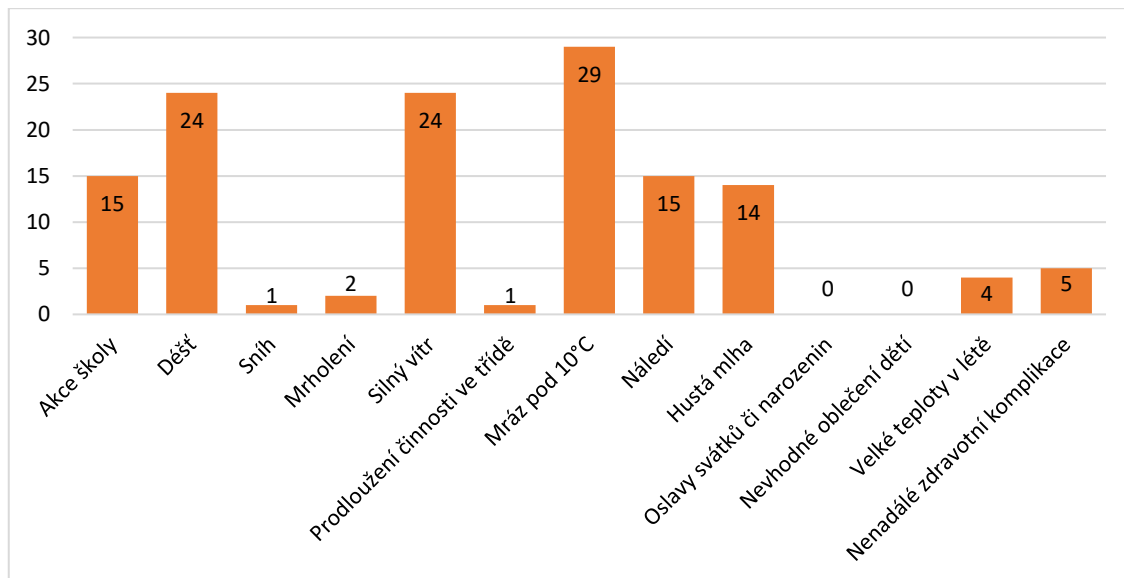
Otázka č. 10: Když jsou děti venku, jaký je poměr mezi volnou hrou a řízenými činnostmi?

Graf 9 Poměr mezi volnou hrou a řízenými činnostmi

Tato otázka zjišťuje, jaký je při pobytu venku poměr volné hry a řízených činností. Nejvíce respondentů (42 %) zvolilo možnost č. 2 (Graf 9). Jako druhá byla zastoupena možnost č. 1, která značí úplnou dominanci volné hry. Tuto odpověď zvolilo osm respondentů, což činí 21 % z celkového počtu. Odpověď č. 3 a 4 zvolil stejný počet respondentů (6, 16 %). Úplnou dominanci řízených činností zvolili respondenti dva (5 %).

Otázka č. 11: Proč většinou dochází k úplnému zrušení pobytu venku?

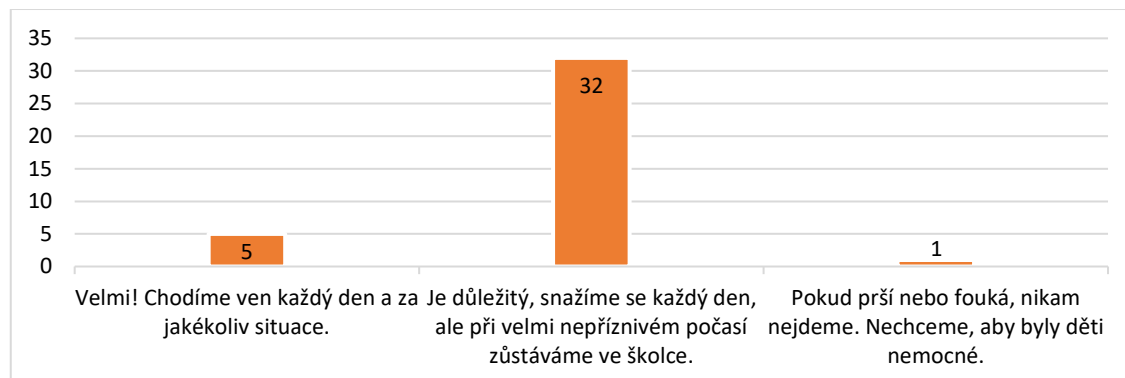

Graf 10 Důvody úplného zrušení pobytu venku

V této otázce se nejčastěji vyskytovala možnost mráz pod -10 °C, kterou označilo 29 respondentů (76 %). Druhou nejvíce zastoupenou možností je déšť, a také silný vítr, přičemž každou z nich zvolilo 63 % (24) respondentů. Mezi další důvody zrušení pobytu venku jsou uvedeny akce školy 40 % (15) a se stejným počtem respondentů také vzniklé

náledí. Dále se v odpovědích objevovaly možnosti: hustá mlha, nenadálé zdravotní komplikace, vysoké teploty v létě, mrholení, sníh a prodloužení činnosti ve třídě. Tyto možnosti jsou uvedeny v nízké míře zastoupení (Graf 10).

Otázka č. 12: Jak je pro Vás důležitý pobyt venku v předškolním vzdělávání?

Graf 11 Důležitost pobytu venku pro pedagogy

Otázka č. 12 zkoumá, jak důležitý je pobyt venku pro pedagogy, kteří dotazník vyplnili. Celých 84 % (32) respondentů uvedlo, že je pro ně pobyt venku důležitý, ale při velmi nepříznivém počasí zůstávají ve MŠ (Graf 11). Skutečnost, že chodí ven každý den za jakékoli situace, uvedlo 13 % respondentů (5). Pouze jeden respondent uvedl, že pokud prší či fouká, zůstávají s dětmi v MŠ (3 %).

4.3 Diskuze

V rámci diskuze bych ráda zhodnotila výsledek šetření s ohledem na typ třídy, dosažené vzdělání respondentů a délku praxe. Když se podíváme na délku dopoledního pobytu venku, tak dva respondenti uvedli, že byl jejich pobyt venku dlouhý pouze 30–60 minut. Obě třídy, ve kterých byl takto krátký pobyt realizován jsou heterogenní a dosažené vzdělání respondentů je středoškolské s maturitou. Délka praxe je u jednoho respondenta 6–15 let a u druhého 16 a více let. Z těchto výsledků nemůžeme jednoznačně určit, z jakého důvodu k takto krátkému pobytu venku došlo. Na druhou stranu zvolilo možnost 90–120 minut celkem 18 respondentů. Poměr heterogenních a homogenních tříd je v tomto souboru 10 heterogenních a 8 homogenních, což je téměř srovnatelný rozdíl. Pokud porovnáme dosažené vzdělání, tak u respondentů, kteří chodí s dětmi nejvíce ven převládá vystudovaná střední škola s maturitou (7), bakalářský titul má ze zkoumaného souboru 5 respondentů, stejně tak titul magisterský. Jeden respondent má titul diplomovaného specialisty. Z těchto zjištění taktéž není jasný závěr, ale může nám pomoci délka praxe. Dohromady má totiž 11 z 18 respondentů za sebou více než 16letou

praxi v oboru, a tak můžeme diskutovat, zda je to stěžejní v rámci délky pobytu venku. Nelze to sice jednoznačně určit, ale můžeme se domnívat, že díky zkušenostem, které respondenti mají, umí správně vyhodnotit, že je pobyt venku pro děti důležitý, a proto ho ve své praxi dostatečně dlouho realizují.

Pro další zhodnocení jsem vybrala poměr volné hry oproti řízeným činnostem ve venkovním prostředí, což je v předškolním vzdělávání hojně diskutované téma. Skutečnost, že venku převládají řízené činnosti zvolili dva respondenti. Zaměřila jsem se tudíž na jejich hlubší diagnostiku a oba mají vystudovanou vysokou školu s bakalářským titulem a jejich praxe činí 16 let a více. Na otázku náplně odpoledního pobytu venku oba odpověděli, že využívají po celou dobu volnou hru, a tímto tedy pravděpodobně kompenzují dopolední řízené činnosti. Přeci bych ale doporučila zařadit více volné hry i do dopoledního celku, jelikož díky volné hře dětem umožňujeme naplňovat jejich potřeby, dovednosti, zkušenosti a rozvíjet dětské vztahy, což má neodmyslitelné místo při utváření sociálního citění (Kořátková, 2005). Úplnou dominanci volné hry zvolilo celkem osm respondentů, z nichž čtyři pracují v homogenní třídě a čtyři v heterogenní třídě. Nejvíce volné hry umožňují respondentky s délkou praxe 6–15 let (4), dále pak 16 a více let (3) a jedna respondentka s délkou praxe 0–5 let. Z těchto výsledků nemůžeme jednotně určit, z jakého důvodu dominuje volná hra v rámci pobytu dětí venku.

V neposlední řadě bych zde ráda zmínila, co si o pobytu venku myslí respondenti a jak je pro ně pobývání v přírodě důležité. Jejich vlastní názor jsem zjišťovala otevřenou otázkou v závěru dotazníku, která byla pouze doplňující, ale i přesto ji vyplnilo celých 95 % respondentů (36). Z těchto odpovědí jsem vytvořila krátké shrnutí, které udává, že je pro pedagogy nejvíce důležitý čerstvý vzduch a jeho přínos pro zdraví dětí. Dále respondenti uvádějí, že jsou pro děti důležité pohybové aktivity venku, otužování, pozorování, zkoumání a poznávání přírody. Dále je zde zmíněno, že má pobyt venku značný účinek na lidské zdraví, zprostředkovává dostatek volného pohybu a děti mají možnost tzv. „vybít se“. Pedagogové dále uvádějí, že se děti na zahradě setkávají s kamarády například z jiných tříd, sledují počasí, pracují na zahrádce či s přírodninami. Jedna respondentka zmiňuje, že velké množství rodičů s dětmi ven nechodí, tak se snaží dětem alespoň nějaký pohyb venku dopřát. Pokud je to pravda a daná respondentka udává skutečné informace, je mi to upřímně líto. Děti by se s venkovním prostředím měly seznamovat nejen v mateřských školách, ale především z domova.

5 Závěr

Tématem bakalářské práce je pobyt a pohyb dětí ve venkovním prostředí v mateřských školách v okrese Hradec Králové. Toto téma bylo vybráno na základě vlastních zkušeností při praxi v předškolních zařízeních. V některých mateřských školách chodily děti pouze na zahradu, a v některých měly program různorodější. Proto mě zajímalo, jak je na tom pobyt venku v okrese, ve kterém žiji.

V teoretické části je zmíněn význam a přínos pobytu venku, a následné zakotvení do normativních dokumentů. Dále tato část obsahuje podkapitulu bezpečnosti, která uvádí, na co všechno si dát při pobytu venku pozor. V neposlední řadě jsou uvedeny také možnosti, které lze při pobývání v přírodě realizovat, a kam se s dětmi můžeme podívat.

Praktická část se skládá z metodiky práce a analýzy nashromážděných dat. Výzkumné šetření proběhlo za pomoci kvantitativního dotazníku, který byl vytvořen autorkou práce. Dotazník obsahuje celkem 13 otázek, z nichž prvních 5 je určeno k charakteristice souboru a poslední otázka je doplňující. Dotazník vyplnilo celkem 38 respondentů z mateřských škol okresu Hradec Králové. Cílem práce bylo zjistit, analyzovat a vyhodnotit pobyt venku z hlediska času, místa a obsahu/kvality. Pro splnění cíle jsem stanovila 4 výzkumné otázky, na které jsem se za pomoci dotazníků snažila odpovědět. Výzkumná otázka č. 1 se zaměřovala na pobyt venku z hlediska času. Mateřské školy v okrese Hradec Králové chodí z 90 % ven pouze dopoledne a 47 % splňuje časovou normu 90–120 minut. Výzkumná otázka č. 2 zjišťuje poměr mezi volnou hrou a řízenými činnostmi ve venkovním prostředí. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nejvíce respondentů (43 %) zvolilo na škále 1–5 možnost 2. Tato možnost značí převahu volné hry, ale ne úplnou dominanci. To znamená, že respondenti zařazují pár řízených činností, ale převahuje volná hra dětí. Výzkumná otázka č. 3 zkoumá, kde probíhá pobyt venku nejčastěji. Respondenti nejčastěji využívají školní zahradu, což jako odpověď zvolilo až 90 % pedagogů. Poslední výzkumnou otázkou jsem zjišťovala, jak vnímají pobyt venku samotní pedagogové. Celých 84 % respondentů uvedlo, že je pro ně pobyt venku důležitý a s ohledem na počasí se ho snaží zařazovat denně. Doplňující otázkou dotazníku (otázka č. 13) jsem pomocí otevřených odpovědí zjišťovala další důvody, proč je pro pedagogy pobyt venku důležitý. V tomto zkoumání vyšlo najevo, že pobyt venku preferují především z důvodu přínosu čerstvého vzduchu pro zdraví dětí.

Tímto bych tedy ráda zhodnotila, že za pomoci dotazníkového šetření proběhlo zjišťování, analýza a vyhodnocení pobytu venku v mateřských školách v okrese Hradec Králové, a tím byl předem stanovený cíl práce splněn. V závěru práce bych chtěla znovu zdůraznit podstatu pobytu venku, a jeho celkový přínos pro zdraví a rozvoj dětí. V předškolním věku se děti poprvé s přírodou seznamují, a tím si utváří základ pro pozdější vztah k přírodě a jejím rozmanitostem.

5.1 Doporučení pro praxi

Vyhodnocené výsledky poukazují na to, že i když většina mateřských škol chodí ven dostatečně, stále se najdou pedagogové, kteří s dětmi navštěvují přírodu opravdu minimálně (pouze dopoledne na 30–60 minut). Těmto pedagogům bych ráda doporučila, aby dodržovali legislativou stanovený čas – alespoň 2 hodiny denně s dětmi trávit venku. Pro děti je to prospěšné a pro dospělé samozřejmě taktéž. Nespočet výchovně-vzdělávacích aktivit, které se s dětmi běžně realizují uvnitř budovy, lze převést ven na čerstvý vzduch, a tím pedagog splní vzdělávací obsah, ale i doporučený čas strávit alespoň dvě hodiny denně ve venkovním prostředí. Dále bych také ráda navrhla, aby pedagogové netrávili veškerý čas venku pouze na školní zahradě. V kapitole venkovní prostředí uvádím i další možnosti, které lze s dětmi dělat, ať je to procházka po okolí, do lesa, na louku, na hřiště či výlet někam dál. Pro děti to bude jistě zajímavější a prospěšnější náplň pobytu venku, než když jsou každý den pouze na zahradě školy.

Seznam použité literatury

CEJPOVÁ, H. (2016). *Pobyt venku jako specifická forma vzdělávání ve vybraných mateřských školách okresu Plzeň-jih*. [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni]. Digitální knihovna Západočeské univerzity v Plzni. [cit. 2021-03-19]. Dostupný z: <http://hdl.handle.net/11025/24469>

DISMAN, M. (2005) *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. (3. vyd.) Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

DVOŘÁKOVÁ, H. (2002). *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-693-4.

FOTTOVÁ, M. (1961). *Pobyt dětí předškolního věku venku*. (1. vyd.) Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

GAVORA, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6 (brož.)

HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ, E. a kol. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-487-8

HLAVÁČOVÁ, A. (2016). *Volná hra dětí v MŠ při pobytu venku – případová studie*. [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni]. Digitální knihovna Západočeské univerzity v Plzni. [cit. 2021-03-19]. Dostupný z: https://portal.zcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGNjAyNTA2EwEAAAABAAhzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjIzMzcyMDM2ODU0Nzc1NjMwAAAAA**#prohlizeniSearchResult

JANČAŘÍKOVÁ, K. (2010). *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-86307-95-4.

JANČAŘÍKOVÁ, K., KAPUCIÁNOVÁ, M. (2013). *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-071-0.

KAPUCIÁNOVÁ, M. (2010). *Lesní a venkovní pedagogika: Příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. (1. vyd.) Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-7290-451-8

KOŤÁTKOVÁ, S. (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0852-3.

KRAJHANZL, J. (2011). *Děti a příroda: období dětského vývoje z hlediska environmentální výchovy*. [cit. 2021-03-20]. Dostupný z: <http://www.ekopsychologie.cz/files/39detistudie.pdf>

LAUBE, M. (2018). *Mamiee blog: 5 důvodů proč podporovat volnou hru u dětí a proč tomu věřím*. [cit. 2021-03-19]. Dostupný z: <https://www.mamiee.cz/a/5-duvodu-proc-podporovat-volnou-hru-u-deti-a-proc-tomu-verim>

LEBLOVÁ, E. (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0094-9.

MAUROVÁ, L. (2016). *Využití pobytu dětí venku v mateřské škole*. [Bakalářská práce, Univerzita Karlova]. Repozitář závěrečných prací CUNI. [cit. 2021-03-19]. Dostupný z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/161792/>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2018). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Metodický portál: Články [online]. [cit. 2021-04-01]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21069/RAMCOVY-VZDELAVACI-PROGRAM-PRO-PV.html/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (n.d.). *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. Verze 2.89. [cit. 2021-03-07]. Dostupný z: <http://rejskol.msmt.cz/>

MIOVSKÁ, L., JENÍKOVÁ E. (2013). *Přírodní zahrada v mateřské škole. Poradce ředitelky mateřské školy*. Forum, 2013, 2(5), ISSN 1804-9745.

SKUTIL, M., a kol. (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7 (brož.)

SMOLÍKOVÁ, K. (2005). *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 80-87000-01-3.

SVOBODOVÁ, E. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

Vyhláška 263/2007 Sb. kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí. (2007). [cit. 2021-02-10]. Dostupný z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-263>

Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání. (2005). [cit. 2021-03-19]. Dostupný z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14?text=14%2F2005>

Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. (2005). [cit. 2021-03-17]. Dostupný z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

ZOO Chleby. (n.d.). *Výukové programy pro MŠ.* [cit. 2021-03-07]. Dostupný z: <http://www.zoochleby.cz/vyukove-programy-pro-ms-6151/>

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1 Kopec na zahradě MŠ Smidary	14
Graf 1 Věk respondentů	19
Graf 2 Dosažené vzdělání	19
Graf 3 Délka praxe	19
Graf 4 Typ třídy	20
Graf 5 Část dne strávená předchozí den venku	25
Graf 6 Délka dopoledního pobytu venku	25
Graf 7 Náplň odpoledního pobytu venku	26
Graf 8 Místo nejčastějšího pobytu venku	26
Graf 9 Poměr mezi volnou hrou a řízenými činnostmi	27
Graf 10 Důvody úplného zrušení pobytu venku	27
Graf 11 Důležitost pobytu venku pro pedagogy	28

Seznam příloh

Příloha A – Dotazníkové šetření	1
---------------------------------------	---

Přílohy

Příloha A – Dotazníkové šetření

Dobrý den,

jsem studentka Univerzity Hradec Králové a chtěla bych vás poprosit o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma "Pobyt a pohyb dětí ve venkovním prostředí v mateřských školách v okrese Hradec Králové".

Tento dotazník zjišťuje současný stav využití pobytu venku v mateřských školách. Výsledky dotazníků bakalářské práci budou zcela anonymní a neexistují žádné správné ani špatné odpovědi.

Pokud budete mít zájem, samozřejmě Vás seznámím s ANONYMNÍMI výsledky dotazníku a zašlu k nahlédnutí celou bakalářskou práci.

Prosím, zkuste odpovídat pravdivě, jinak celý výzkum nebude mít smysl.

Děkuji,

Kateřina Slavíková

- 1) Jsme školka:
 - a) Městská
 - b) Vesnická
- 2) Učím ve třídě:
 - a) Heterogenní
 - b) Homogenní (předškoláci)
 - c) Homogenní (mladší děti)
- 3) Je mi:
 - a) Do 30 let
 - b) 30–50 let
 - c) 50+ let
- 4) Dosažené vzdělání:
 - a) Středoškolské s maturitou
 - b) Vysokoškolské Bc.
 - c) Vysokoškolské Mgr.
 - d) Vyšší odborné, DiS.

- 5) Délka praxe:
- 0–5 let
 - 6–15 let
 - 16 a více let
- 6) Jakou část dne jste s dětmi strávily venku předchozí pracovní den?
- Vůbec (kvůli počasí či jiným akcím)
 - Pouze dopoledne
 - Pouze odpoledne
 - Dopoledne i odpoledne
- 7) Jak dlouhý bývá Váš DOPOLEDNÍ pobyt venku?
- Do 30 minut
 - 30–60 minut
 - 60–90 minut
 - 90–120 minut
- 8) Při ODPOLEDNÍM pobytu venku:
- Využíváme po celou dobu volnou hru
 - Proběhne 1–2 řízené činnosti a poté si děti hrají
 - Řízené činnosti dominují
 - Nechodíme odpoledne ven
 - Jiná....
- 9) Kde nejčastěji děti tráví celkově pobyt venku? (Lze označit více možností)
- Školní zahrada
 - Procházka po okolí
 - Les
 - Hřiště
 - Park
 - Jiná...
- 10) Když jsou děti venku, jaký je poměr mezi volnou hrou a řízenými činnostmi?

	1	2	3	4	5	
Dominance volné hry	•	•	•	•	□	Dominance řízených činností

11) Z jakého důvodu většinou dochází k úplnému zrušení pobytu venku? (Lze označit více možností)

- a) Akce školy
- b) Déšť
- c) Sníh
- d) Mrholení
- e) Silný vítr
- f) Prodloužení činnosti ve třídě
- g) Mráz pod 10 °C
- h) Náledí
- i) Hustá mlha
- j) Oslava svátků či narozenin
- k) Nevhodné oblečení dětí
- l) Vysoké teploty v létě
- m) Nenadálé zdravotní komplikace
- n) Jiná...

12) Jak je pro Vás důležitý pobyt venku v předškolním vzdělávání?

- a) Velmi! Chodíme ven každý den a za jakékoliv situace.
- b) Je důležitý, snažíme se každý den, ale při velmi nepříznivém počasí zůstáváme ve školce.
- c) Pokud prší nebo fouká vítr – zůstáváme ve školce, nechceme, aby byly děti nemocné
- d) Ven nechodíme, není to pro nás/pro děti důležité.
- e) Jiná...

13) Doplnující otázka: Proč je pro Vás jako učitelku pobyt venku důležitý?

.....